

Tervetuloa maustemaailmaan!

Tyttöystekoja Spice Girlsä fanittaen

Heta Mulari

Helena Saarikoski 2009: Nuoren naisellisuuden koreografioita. Spice Girlsin fanit tyttöyden tekijöinä. Helsinki: SKS, 389 s.

Brittiläinen viiden nuoren naisen muodostama Spice Girls oli 1990-luvun puolivälissä mahdollisesti merkittävin tytöille suunnattu länsimaisen populaarikulttuurin ilmiö. Olin itse muutaman vuoden liian vanha innostumaan ”Oletko Emma, Geri, Mel C, Mel B vai Victoria?” -testeistä ja maustetyttöenergiaa markkinoineista artikkeleista, joita tyttöjen lehdet olivat täynnä. Muistan silti selkeästi, kuinka yläasteikäisenäkin oli jollain tavalla otettava kantaa tyttövoimaan – mitä se oli, millainen vahvan tytön tuli olla, miten käyttäytyä, miltä näyttää. Kuten Helena Saarikoski toteaa etnografisessa tutkimuksessaan *Nuoren naisellisuuden koreografioita. Spice Girlsin fanit tyttöyden tekijöinä*, yhtyeen fanittaminen oli yhtä aikaa niin vaikutusvaltainen globaali mediailmiö ja laajasti omaksuttu tyttökulttuurin muoto, että oikeastaan kaikkien nuorten tyttöjen oli jollakin tavalla suhteutettava itseään siihen.

Spice Girlsin vaikuttavuus ulottuu pitkälle kohdeyleisönsä suosion ohi, sillä yhtyeen kautta on 1990- ja 2000-luvuilla käyty niin populaaria kuin akateemistakin keskustelua ja väittelyä tyttöydestä ja tyttöjen muutoksesta. Spice Girls on ilmiö, joka antoi väylän lukuisille keskusteluille: uusien, voimakkaiden tyttöjen ja tyttöenergian ihastelulle, moraalisille paniikeille ala-asteikäisten paljastavasta vaatemuodista ja erityisesti akateemisissa piireissä väittelylle tyttövoiman kietoutumisesta kuluttamiseen.

Myös Spice Girls -faniutta on tutkittu 1990–2000-luvuilla kuluessa niin kansainvälisesti kuin meillä Suomessa. Tutkimus on kuitenkin paljolti keskittynyt yhtyeen mediaviestin, kuten tähtikuvan ja lyriikoiden analyysiin ja sen erittelyyn, millaisia esikuvia spaissarit nuorille ihailijoilleen ovat. Kuten Saarikoski ja myös tyttöjen omaa mediatuotantoa teoksessa *Girls Make Media* (2006) tutkinut Mary Celeste Kearney toteavat, tällaisessa tutkimusasetelmassa tyttöjen oma kulttuuri ja käytännöt jäävät väistämättä vähemmälle huomiolle. Saarikoski määrittelee tutkimustehtäväkseen faniuden erilaiset käytännöt: kuinka suomalaiset Spice Girlsin fanit käyttivät globaalia mediaviestiä tyttövoimasta omassa arkipäivässään: musiikin kuuntelussa, kuvien ja muiden fanitavaroiden keräämisessä, leikeissä sekä tanssi- ja lauluesityksissä? Kuten Saarikoski tiivistää, Spice Girlsin fanittamista voi lähestyä tyttöyden tekemisenä, tyttöystekoina, jotka ovat ruumiillisia ja paikallisia ja yhtä aikaa siteeraavat globaaleja teemoja tyttöjen vallasta.

Tutkijan katseen kautta tyttöjen omaan juttuun

Saarikosken laaja tutkimus jakautuu kolmeen osioon, joista ensimmäinen avaa tutkimusasetelman, teoreettisen taustan ja tutkijan position sekä esittelee tutkimuskentän ja -aineiston. Toisessa osiossa Saarikoski analysoi Leikkiperinne -aineiston kautta, millaisia idoleita suomalaislapsilla oli vuonna 1998 ja kuinka he määrittelivät idoleitaan ja erilaisia fanituksen muotoja. Tämän jälkeen tutustutaan Spice Girlsin fanien kokemuksiin ja käytänteisiin:

fanitavaroiden keräämiseen, leikkeihin, näytelmiin ja tanssiesityksiin meikkeineen ja pu-keutumiskoodeineen. Lopuksi kirjoittaja vetää yhteen tutkimuksen näkökulmaa ja tuloksia sekä peilaa Spice Girlsin fanitusta ilmiönä laajempiin historiallisiin ja kulttuurisiin kehyksiin.

Pidän Saarikosken tutkimuksen suurena ansiona uteliasta ja faniuden käytäntöjä arvostavaa etnografista tutkijankatsetta. Tutkimuksen havainnointiaineisto käsittää SKS:n kansanrunousarkiston tutkijan Ulla Lipposen tekemiä haastatteluja ja kuvaamaa videonauhaa Spice Girlsin fanityttöjen leikeistä ja tansseista. Aineistoon kuuluu myös fanitavaraa sekä SKS:n Leikkiperinne -keruussa vuonna 1998 koottuja idolikirjoituksia, joista suuri osa käsitteli Spice Girlsia. Näiden lisäksi Saarikoski on koonnut artikkelivalikoiman kulttuurilehdistössä vuosina 1997–1999 julkaistuista tutkijoiden ja muiden keskustelijoiden kirjoituksista. Erilaiset aineistot keskustelevat tutkimuksessa ansiokkaasti keskenään – fanityttöjen näkemyksiä Spice Girlsistä ja tyttövoimasta peilataan ajankohtaiseen intellektuellikeskusteluun, tyttöjen tanssikoreografioita suhteutetaan tanssitun kappaleen sanoituksiin.

Suomalaisessa ja kansainvälisessäkin fanitutkimuksessa nyt jo hieman väistyvämpi vaihe on fanituksen nostaminen esiin uutta luovana, itsessään arvokkaana kulttuurimuotona (ks. esim. Nikunen 2008, 9–11). Vaikka fanitutkimuksessa onkin vähitellen siirrytty toisenlaisiin näkökulmiin ja painotuksiin, esimerkiksi erilaisten faniuksien ja niiden merkitysten erittelyyn, etenkin tyttöjen fanittamista pidetään populaarikeskusteluissa usein edelleen markkinavoimien ohjailmana aivottomana hysteriana. Näin keskeisiä tyttökulttuurin muotoja toissijaistetaan ja fanittamisen luovia ja uutta tyttökulttuuria tuottavia käytäntöjä jätetään huomiotta. Kaupallisuudestaan huolimatta Spice Girls -ilmiötä ei tulisi pelkistää tytöille syötettävään kuluttamispaikkoon, vaan, kuten Saarikoski toteaa, fanittamisen kautta avautuva identiteetin rakentaminen on huomattavasti tavaroiden hankkimista monimuotoisempaa.

Kuinka sitten lähestyä tyttöjen fanikäytänteitä, kuinka merkityksellistä ”tyttöjen omaa juttua” tutkijana? Tasapainottelu tyttötutkimuksen keskeisen kysymyksen ja kipukohdan – voimauttamisen ja äänen antamisen – kanssa on läsnä myös Saarikosken tutkimuksessa. Kirjoittaja sanoutuu silti irti arvoja ja malleja tarjoavasta voimauttamisesta, joka on leimannut erityisesti varhaisempaa tyttötutkimusta, jossa tyttöjä pyrittiin ”valtaistamaan” pois omien huoneiden kätköistä, kohti julkisia poikakulttuureja. Sen sijaan hän korostaa, kuinka fanittamisen eri muodot ovat itsessään tärkeitä dokumentteja luovuudesta ja kulttuurin tuottamisesta. Tutkimuksen kantava näkökulma onkin fanityttöjen näkeminen historiallisina toimijoina ja subjekteina sekä oman kulttuurinsa tuottajina. Tavoitteena on päästä lähelle sitä, kuinka nuoret fanit itse kokivat faniutensa, mitä faniuteen kuului tyttöjen arjessa ja mitä fanittaminen heille antoi.

Tutkimuksen selkeitä ansioita on myös nostaa varhaisnuorten fanittamiseen kuuluvaa leikkiä esiin hyväksyttävänä, luovana kulttuurimuotona. Leikkiä ja sen affektiivisia ja ruumiillisia ulottuvuuksia ei ole fanitutkimuksessa aiemmin juurikaan tarkasteltu faniuden muotona. Teoksen nimi *Nuoren naisellisuuden koreografioita* viittaa juuri fanikäytänteiden ruumiilliseen ulottuvuuteen. Spice Girlsin fanius on ruumiillista toimintaa ja koreografioita: esimerkiksi konserteissa hyppimistä ja kirkumista, omien tanssiesitysten huolellista suunnittelua ja esittämistä. Tarkastelemalla tyttöjen itsensä omille koreografioilleen antamia merkityksiä päästään Spice Girlsin tutkimusta hallitsevan mediaviestin analyysin ohi siihen, mitä ”spaismaiset” liikkeet tytöille itselleen merkitsivät. Näin välttyään myös toistamasta yksipuolista kauhistelua varhaisnuorten napapaitamuodista ja ”rohkeista” tanssilikkeistä.

Spice Girlsä fanittamassa, tyttöyttä tekemässä

Viiden erilaisen maustetytön fanittaminen, kappaleiden laulaminen, tavaroiden kerääminen, tanssiesitysten tekeminen ja leikkiminen ei ole ”vain fanittamista”, vaan tyttöyden tekemistä, Saarikosken mukaan *tyttöystekoja*. Yhtyeen globaalia mediaviestiä tyttövoimasta muokattiin omannäköiseksi suomalaisten tyttöjen fanikäytännöissä, Judith Butlerin käsitteitä soveltaen performoiden ja siteeraten. Tytöksi tuleminen ja erilaiset fanittamisen kautta toteutuvat tyttöysteot avautuvat tutkimuksessa laajoissa aineistositaateissa fanityttöjen haastatteluista ja kirjoituksista. Sitaatteihin on tallentunut tyttökulttuuria, fanituksen kokemuksia ja tunteita tietystä historiallisessa ja kulttuurisessa tilanteessa. Sitaateissa avataan myös tutkijoiden lempikäsitettä, tyttövoimaa, jonka Saarikosken siteeraamat tytöt määrittelevät muun muassa ”rohkeudeksi tehdä mitä tahansa”, ”hulluksi toiminnaksi”, ”tarmokkuudeksi” ja ”voimaksi selvitä ongelmista”. Runsaaseen sitaattien käyttöön ja kunnianhimoiseen pyrkimykseen tavoittaa Spice Girlsin fanien moniäänisyyttä liittyy kuitenkin myös ongelmia. Paikoitellen tutkimuksen punainen lanka ja tutkijan ääni uhkaa kadota monien erilaisten fanityttöjen äänen alle, niin tärkeää kuin niiden esiin tuominen tutkimuksessa onkin. Saarikosken tutkimus on tärkeä teos tyttötutkimuksessa ja fanitutkimuksessa: erityisesti soisi, että sitä lukisivat tutkijat, jotka analysoivat tyttöyttä käsitteleviä mediatekstejä, joissa kohdeyleisön ääni jää usein kuulumattomiin.

Kirjallisuus

Kearney, Mary Celeste 2006. *Girls make media*. New York: Routledge.

Nikunen, Kaarina 2008. Uusia katseita faniudesta faniuksiin. Teoksessa Kaarina Nikunen (toim.) *Fanikirja*. Tutkimuksia nykykulttuurin fani-ilmiöistä. Jyväskylän yliopisto: Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 96, 7–14.

FM Heta Mulari työskentelee jatko-opiskelijana Turun yliopistolla kulttuurihistorian oppiaineessa.